

УДК 796.035(477.83)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ У ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ ЛЬВІВСЬКОЇ ЗАЛІЗНИЦІ

Марія ГАВАЛЬ, Ігор ЛАПИЧАК, Орест ЛЕСЬКО, Марія ПАЗИЧУК

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. На підставі вивчення літературних джерел та програмно-нормативних документів виявлено основні проблеми та перспективи розвитку фізичної культури у виробничій сфері. При аналізі стану фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у трудовому колективі Львівської залізниці визначено окремі негативні та позитивні тенденції у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій роботі, запропоновано рекомендації щодо її покращення.

Ключові слова: фізкультурно-оздоровча і спортивно масова робота, організація, методика, трудовий колектив.

Постановка проблеми. Фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей. Науковці стверджують, що ефективність суспільства в певній мірі залежить від рівня розвитку фізичної культури в трудовому колективі. Звернення на підприємствах широкої системи фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи дає можливість забезпечити працівнику раціональний руховий режим.

За даними «Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки», у нашій державі склалась критична ситуація у сфері фізичної культури і спорту. До систематичних занять фізичною культурою і спортом залучено лише 13 % населення. Водночас спостерігається суттєве погіршення стану здоров'я населення країни, зменшується середня тривалість життя людини. Такий стан зумовлений низкою факторів: невідповідність потребам громадян інфраструктури фізкультурно-оздоровчої діяльності у виробничій, навчально-виховній і соціально-побутовій сферах, невідповідність нормативно-правової бази у сфері фізичної культури і спорту сучасним вимогам, незадовільний стан матеріально-технічної бази та інші.

Пошук шляхів вирішення існуючих проблем є першочерговим завданням фізичної культури і спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи на великих підприємствах досліджувалась Жмарьовим Н. [3], Мисюковим Н., Ніфонтовою Л. [5], Ждановою О.М. [2], Франчуком В.І. [6], Дьяконовим Д. [1].

Проблемі дослідження фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у трудових колективах в сучасних умовах, на нашу думку, приділено не достатньо уваги.

Метою нашого дослідження є вивчення сучасного стану фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у трудовому колективі Львівської залізниці.

Для досягнення мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

- визначити організаційно-методичні аспекти фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи;
- дослідити сучасний стан фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у трудовому колективі Львівської залізниці;
- розробити пропозиції для покращення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися наступні **методи дослідження**:

- теоретичний аналіз літературних джерел;
- документальний метод;
- методи теоретичного моделювання.

Результати дослідження та їх обговорення. На основі аналізу літературних джерел було узагальнено основні теоретико-методичні аспекти проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у трудових колективах підприємств та організацій. Вивчено основні організаційні форми, їх зміст та методичні засади проведення, законодавче та програмно-нормативне забезпечення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи. Основні стратегічні цілі та пріоритети вирішення проблеми удосконалення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи на підприємствах визначені «Державною програмою розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 роки». Важлива роль відводиться покращенню нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного та інформаційного забезпечення цієї роботи.

Досягнення стратегічних цілей може бути забезпечене шляхом реалізації комплексу заходів, якими передбачено:

- розробити нормативно-правові механізми кадрового забезпечення фізичної культури та масового спорту у виробничій сфері та створити експериментальні майданчики для впровадження інноваційних форм оздоровчих та фізкультурно-спортивних технологій на підприємствах та організаціях усіх форм власності з різною кількістю працюючих;
- підготувати проект комплексних заходів щодо реформування системи фізичної культури та масового спорту у виробничій сфері;
- впровадити у режим трудового дня ефективні форми виробничої гімнастики, активного відпочинку та післятрудоного відновлення, профілактичних занять фізкультурно-спортивного спрямування;
- розробити методичні рекомендації щодо створення та діяльності спортивних клубів у виробничій сфері;
- сприяти введенню в штатний розпис підприємств, установ та організацій усіх форм власності посад інструкторів з фізичної культури та забезпеченню належних умов для виконання ними службових обов'язків;
- розробити та затвердити критерії оцінки ефективності розвитку фізичної культури та масового спорту у виробничій сфері та проводити щорічно визначення кращих підприємств, організацій установ усіх форм власності та регіонів;
- забезпечити щорічне проведення Всеукраїнських, регіональних, галузевих спартакіад та інших масових спортивних змагань.

Ефективність впровадження фізичної культури у виробничу сферу визначається, перш за все, організацією та управлінням фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою роботою у трудовому колективі підприємств та організацій. Нами проаналізована схема управління фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою роботою у трудовому колективі Львівської залізниці (рис. 1). З даної схеми видно, що загальне керівництво фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою роботою покладається на заступника начальника залізниці, який тісно співпрацює з Радою з фізичної культури і спорту, дорожнім фізкультурно-спортивним клубом «Локомотив», профспілкою залізниці, керівництвом структурних підрозділів. Безпосереднє керівництво фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою роботою у трудових колективах структурних підрозділів здійснюється головами профспілкових комітетів підрозділів. Необхідно зазначити, що голови профкомів підрозділів не є фахівцями з фізичної культури і спорту. Відповідно вони не можуть якісно організувати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу. Раніше керівництво та проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у структурних підрозділах здійснювали штатні інструктори з фізичної культури і спорту. Як наслідок діюча схема управління фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, на нашу думку, працює не достатньо ефективно.

Рис. 1 Схема управління фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою роботою у трудовому колективі Львівської залізниці

Фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота у трудовому колективі Львівської залізниці ведеться згідно перспективного планування Львівської залізниці. Метою виконаних вказаних планів є сприяння вирішенню наступних пріоритетних проблем:

- зменшення здоров'я працівників Львівської залізниці засобами фізичного виховання;
- популяризація та розвиток фізичної культури і спорту, як невід'ємної частини культури народу;
- розширення впровадження фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи на підприємствах, організаціях і установах Львівської залізниці, широке використання засобів фізичної культури з врахуванням особливостей виробничої діяльності.

Важливою складовою фізичної культури в країні є фізкультурно-оздоровча робота у виробничій сфері [4]. Виробнича фізична культура, як система має такі складові запрями:

- виробнича гімнастика;
- після робоче відновлення;
- профілактичні заходи щодо несприятливих факторів праці;
- професійно-прикладна фізична підготовка.

Після робоче відновлення проводиться в окремих структурних підрозділах (службі безпеки та зв'язку, інформаційно-статистичному центрі, дорожньо-ремонтній бригаді, транспортних управліннях). Професійно-прикладна фізична підготовка проводиться також також в окремих підрозділах (службі охорони, підрозділі будівельників-висотників). Профілактичні заходи щодо несприятливих факторів праці проводяться з окремими

категоріями професій (машиністами, ремонтниками колії, працівниками інформаційно-статистичного центру).

Основні фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи, що проводяться в трудовому колективі Львівської залізниці наступні:

- змагання у рамках спартакіади працівників Львівської залізниці;
- участь збірних команд у чемпіонатах Укрзалізниці;
- участь збірних команд Львівської залізниці у програмі спартакіади серед галузевих профспілок фізкультурно-спортивного товариства «Україна»;
- оздоровчий туризм;
- заняття у фізкультурно-оздоровчих групах;
- фізкультурно-оздоровчі заняття з інвалідами.

Змагання за програмою спартакіади є однією з основних форм спортивно-масової роботи серед працівників Львівської залізниці. Спартакіада проводиться щорічно, згідно розробленого положення та проходить у чотири етапи: 1 етап – в трудових колективах; 2 етап – між трудовими колективами; 3 етап – проводиться між службами Львівської залізниці; 4 етап – участь збірних команд у чемпіонатах Укрзалізниці. В результаті аналізу протоколів змагань з видів спорту, що включені в програму спартакіади у різні роки виявлено стійку тенденцію до збільшення кількості учасників змагань. (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість учасників спартакіад

Види спорту	Роки	1991	1993	1997	2000	2006
Волейбол		72	108	108	144	252
М/футбол		72	108	108	144	252
Настільний теніс		36	64	64	72	126
Шахи		36	64	64	72	126
Шашки		12	18	18	24	84
Спортивний вилов риби		-	-	48	64	78
Армреслінг		-	-	-	-	126
Гирьовий спорт		-	-	-	-	126

Працівники структурних підрозділів Львівської залізниці активно залучаються до проведення оздоровчих туристичних походів. Організація цієї форми роботи здійснюється дорожнім фізкультурно-спортивним клубом «Локомотив», який забезпечує методичну допомогу, дотримання техніки безпеки, координує роботу медичних працівників. Основні маршрути походів: літні сходження на гору Говерла, оздоровчі туристичні походи у вихідні дні.

На спортивних спорудах Львівської залізниці проводяться заняття фізкультурно-оздоровчих груп, які сформовані працівниками трудових колективів залізниці. У зимовий період на вихідні дні організовується «Сніжний поїзд» для працівників залізниці, як форма фізкультурно-оздоровчої роботи. За сезон даною формою роботи охоплюється від 1,5 до 2 тисяч осіб. На базі дорожньо-фізкультурно-спортивного клубу «Локомотив» займаються особи з ураженням опорно рухового апарату, вадами зору та слуху. З ними проводять заняття кваліфіковані тренери-викладачі.

Вирішення пріоритетних проблем фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи забезпечується низкою організаційних заходів: матеріально-технічне забезпечення; фінансове забезпечення; пропагандистська робота; менеджмент та маркетинг фіз-

фізкультурно-оздоровчих послуг; атестація фізкультурних кадрів; лікарський контроль; забезпечення санітарно-гігієнічних вимог.

Висновки

1. На основі вивчення літературних джерел та програмно-нормативних документів розвитку фізичної культури і спорту в Україні можемо констатувати певні негативні тенденції, що виражається погіршення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи на підприємствах.

2. Проаналізувавши сучасний стан фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у трудовому колективі Львівської залізниці ми побачили, що негативні тенденції мають місце і на даному підприємстві. Зокрема, це проявляється у тому, що фактично зникли окремі форми фізкультурно-оздоровчої роботи (виробнича гімнастика), суттєво зменшилась чисельність штатних інструкторів з фізичної культури і спорту, що призвело до погіршення ефективності управління та організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи.

Разом з тим, можна констатувати, що у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій роботі на Львівській залізниці спостерігаються певні позитивні тенденції. Систематично проводяться окремі форми фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи: заняття у фізкультурно-оздоровчих групах, фізична рекреація, фізкультурно-оздоровчі заняття з інвалідами, проводяться заходи з оздоровчого туризму, щорічні спортивні заходи серед працівників залізниці. Також за останні роки відбувається постійне зростання кількості працівників, які залучаються до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, але це зростання не є стрімким.

Виходячи з цього, для покращення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи на Львівській залізниці ми можемо запропонувати наступне:

1. Розробити обґрунтування пропозицій щодо введення в штатний розпис підприємства посад інструкторів з фізичної культури і спорту, що відповідає вимогам «Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки».

2. Розширити систему організаційних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності. Вивчити та впроваджувати зарубіжний досвід створення та діяльності фізкультурно-оздоровчих та спортивних клубів. Проводити моніторинг стану здоров'я працівників залізниці, створювати відповідні бази даних по структурних підрозділах.

Перспективи подальших досліджень можуть полягати у напрямку розробки ефективної системи критеріїв оцінки результатів фізкультурно-оздоровчої діяльності та спортивно-масової роботи на підприємствах.

Список літератури

1. Дьяконов Д. Процессы организационно-массовой физкультурно-оздоровительной работы в производственном коллективе // Теория и практика Ф.К.: – 1993. – № 7. – С. 24-28; № 5. – С. 11; № 6. – С. 153

2. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти з фіз. виховання і спорту / О.М. Жданова, А.М. Тучак, В.І. Поляковський, І.В. Котова. – Луцьк: Вежа, 2000. – 234 с.

3. Жмарев Н.В. Системный подход и целевое управление в спорте. – К., 1984. – 114 с.

4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» – К., 1993.

5. Мусаелов Н.А. Нифонтова Л. Производственная физическая культура в трудовом коллективе. – М.: Производство, 1985. – 152 с.

6. Франчук В.І. Функціональна структурна модель фізкультурно-оздоровчого менеджменту на підприємстві // Фізична культура і спорт – важливий фактор виховання особистості та зміцнення здоров'я населення: тези Всеукр. наук.-практ. конф. – Л., 1995. – С. 20-21.

**ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
ФИЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ И СПОРТИВНО-МАССОВОЙ РАБОТЫ
В ТРУДОВОМ КОЛЛЕКТИВЕ ЛЬВОВСКОЙ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ**

Мария ГАВАЛЬ, Игорь ЛАПИЧАК, Орест ЛЕСЬКО, Мария ПАЗИЧУК

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. На основании изучения литературных источников и программно-нормативных документов определены главные проблемы и перспективы развития физической культуры в производственной отрасли. В результате анализа состояния физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работы в трудовом коллективе Львовской железной дороги определены отдельные негативные и положительные тенденции в физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работе, предложены рекомендации по ее улучшению.

Ключевые слова: физкультурно-оздоровительная и спортивно-массовая работа, организация, методика, трудовой коллектив.

**ORGANIZATIONAL AND METHODOICAL ASPECTS
OF HEALTH-RELATED AND SPORTING MASS WORK
AMONG THE STAFF OF THE LVIV RAILWAY**

Maria GAVAL', Igor LAPYCHAK, Orest LESKO, Maria PAZYCHUK

L'viv State University of Physical Culture

Abstract. Considering the study of literary sources and programme normative documents, the main problems and prospects of physical culture development in the industrial field have been discovered. The condition analysis of health-related and sporting mass work among the staff of the L'viv railway has defined its particular negative and positive tendencies and some recommendations concerning its improvement have been offered.

Key words: health-related and sporting mass work, organization, methods, staff.